

دانشکده علوم اجتماعی

گروه علوم سیاسی

عنوان پایان نامه :

سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه پس از حادثه ۱۱ سپتامبر

با تاکید بر سیاست دموکراسی سازی

ارائه شده جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته روابط بین الملل

استاد راهنما:

دکتر حاکم قاسمی

استاد مشاور:

دکتر سید اصغر کیوان حسینی

مؤلف:

حمیده رحیمی

زمستان ۱۳۹۰

خدایا از تو سست می‌نایم به سستی که محمد و آل محمد در پیشگاه تو دارد و در فرستی بر محمد و آل محمد و قرار بده در دیده ام روشنائی و مینایی را در دینم و یسین را در قلمم و
اخلاص را در کردارم و سلامتی در بدنم و فراوانی در روزیم و پاسکندارم از تو برای مادامی که مرا زنده نگه داشتی.

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم که ترنم دعای ایشان، همواره بدرقه راهم بوده است.

تقدیم به

برادر و خواهران عزیزم که مهرشان با قلمم پیوند جاودانه دارد و همواره آرزوی سرفرازی و سربلندیشان را دارم.

و

تقدیم به علی عزیزم

به نام خداوند جان و خرد

سپاس خداوند عزوجل را که طاعتش موجب قربت است و شکرش موجب مزید نعمت. هر نفسی که فرو می رود مُمد حیات است و چون برآید مفرح ذات.

سپاس خالق را که منبع و مصدر علم دانش بوده و از پرتو او خلائق به سرچشمه های بیکران علم و معرفت قدم می نهند.

بر خویش لازم می دانم که از همه بزرگوارانی که در طول دوران تحصیلی، بنده را در این راه یاری نموده اند سپاسگذاری نمایم و نیز بر من است تا از علو طبع استاد گرانمایه دکتر حاکم قاسمی، که با راهنمایی های ارزشمند خود بنده را در ارائه کاری با محتوا یاری کرده اند، کمال تشکر و سپاس را داشته باشم. همچنین از زحمات استاد ارجمند و بزرگوار جناب آقای دکتر کیوان حسینی که با صبر و حوصله فراوان در این تحقیق مرا راهنمایی نمودند، صمیمانه سپاسگزارم.

البته بر خود لازم می دانم که از دوستان عزیزم رحیمه بابل زهی، راحله جمعه زاده، سمیه حبیب الله پور و وحید صابری، نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم.

حمیده رحیمی

اسفند ۱۳۹۰

بسمه تعالی

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی دانشگاه - مدیریت تحصیلات تکمیلی

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب *محمد حسین* دانشجوی رشته *روانشناسی* مقطع تحصیلی *کارشناسی ارشد* بدین وسیله اصالت کلیه مطالب موجود در مباحث مطروحه در پایان نامه / تز تحصیلی خود را با عنوان *سبب استرس در خانواده و روش درمان آن* از *استاد هیبریا باکدیر* را تأیید کرده، اعلام می نمایم که تمامی محتوی آن حاصل مطالعه، پژوهش و تدوین خودم بوده و به هیچ وجه رونویسی از پایان نامه و یا هیچ اثر یا منبع دیگری، اعم از داخلی، خارجی و یا بین المللی، نبوده و تعهد می نمایم در صورت اثبات عدم اصالت آن و یا احراز عدم صحت مفاد و یا لوازم این تعهد نامه در هر مرحله از مراحل منتهی به فارغ التحصیلی و یا پس از آن و یا تحصیل در مقاطع دیگر و یا اشتغال و ... دانشگاه حق دارد ضمن رد پایان نامه نسبت به لغو و ابطال مدرک تحصیلی مربوطه اقدام نماید. مضافاً اینکه کلیه مسئولیت ها و پیامدهای قانونی و یا خسارت وارده از هر حیث متوجه اینجانب می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو *محمد حسین*
امضاء و تاریخ

۱۳۹۱/۱۰/۲۲

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

معاونت آموزشی - مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم شماره ۳۰

فرم تأییدیه هیأت داوران جلسه دفاع از پایان نامه ارشد

بدین وسیله گواهی میشود جلسه دفاعیه از پایان نامه کارشناسی ارشد / دکتری ...
 دانشجوی رشته ... گرایش ... تحت عنوان ...
 در تاریخ ۱۳۹۰/۱۲/۱۴ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان نامه با نمره ... و درجه ...
 مورد تایید هیئت داوران قرار گرفت.

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبه یا دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما	دکتر خانم قاسمی	استادیار	بین المللی امام خمینی	
۲	استاد مشاور	دکتر لیوان عیوض	دانشیار	خراسان مشهد	
۳	لاور دانشسرا	دکتر عیوض	دانشیار	بین المللی امام خمینی	
۴	داور خارج	خانم دکتر ابراهیم نو	دانشیار	تحران مرکز	
۵	معاونت تحصیلات تکمیلی	دکتر احمدی	استادیار	بین المللی امام خمینی	

چکیده:

پژوهش حاضر بر آن است تا به بررسی عوامل موثر در اتخاذ سیاست دموکراسی‌سازی آمریکا در خاورمیانه در شرایط پس از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ پردازد. بر این اساس، آنچه شالوده‌ی خطوط کلان رفتار خارجی دولت آمریکا را در قبال منطقه‌ی مزبور (خاورمیانه) شکل داده است، اصول بنیادین نظریه‌ی صلح دموکراتیک است که تأکید دارد: نظام‌های برخوردار از دموکراسی هرگز (عملاً) با یکدیگر وارد جنگ نشده‌اند، اما دموکراسی‌ها با غیر دموکراسی‌ها وارد جنگ می‌شوند. بر همین مبنا، الگوی نقش آفرینی سیاست خارجی آمریکا در سال‌های پس از جنگ سرد با تأکید بر خطوط اصلی نظریه‌ی مزبور ترتیب یافته که بر مبنای کوشش در مسیر گسترش و ترویج مضامین اخلاقی چون گسترش دموکراسی، حقوق بشر،... همراه بوده است و ملاحظات کلان تمامی رهبران ایالات متحده را تا پیش از آغاز هزاره‌ی جدید در الگوی سیاست خارجی این دولت شکل داده است. حوادث سپتامبر ۲۰۰۱، خاورمیانه را به مرز منازعه‌ی آمریکا در "مبارزه با تروریسم" و "گسترش دموکراسی و حقوق بشر" تبدیل ساخت و بر این مبنا تصمیم‌سازان سیاست خارجی آمریکا به اعمال سیاست‌های لیبرالی در قالب دموکراسی‌سازی جهت معماری جامعه‌ی دموکراتیک با معیارهای آمریکایی در منطقه‌ی مزبور پرداختند. چراکه به دنبال حادثه‌ی ۱۱ سپتامبر و عواقب ناشی از آن یعنی: گسترش تروریسم، تشدید فعالیت‌های آمریکاستیزی و افزایش مشارکت طلبی سیاسی در منطقه؛ پیگیری سیاست گسترش دموکراسی برای آمریکا اهمیت فزاینده‌ای یافت.

کلید واژه‌ها: نظریه‌ی صلح دموکراتیک، دموکراسی‌سازی، تروریسم، خاورمیانه.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات	
۱- طرح و بیان موضوع.....	۳
۲- ضرورت و اهمیت تحقیق.....	۴
۳- اهداف تحقیق.....	۴
۴- سوال تحقیق.....	۴
۵- فرضیه تحقیق.....	۴
۶- متغیرها.....	۴
۷- مفاهیم.....	۴
۸- سوابق پژوهشی موضوع.....	۹
۹- بیان روش و مراحل انجام کار تحقیقی.....	۱۱
۱۰- سازماندهی تحقیق.....	۱۱

فصل دوم: چارچوب نظری: "نظریه صلح دموکراتیک"

مقدمه.....	۱۳
۱. جایگاه نظریه ی صلح دموکراتیک درحوزه ی نظریه پردازی روابط بین الملل.....	۱۳
-کانت و نظریه ی صلح دموکراتیک.....	۱۵
۲. نقد دیدگاه لیبرالی کانت.....	۲۲
۳. نظریه صلح دموکراتیک از زاویه ی مکاتب دیگر.....	۲۴
الف) صلح دموکراتیک از زاویه ی آراء اقتصادی - تجاری.....	۲۴

۲۷.....	ب) صلح دموکراتیک از زاویه دید گاه های هنجاری - فرهنگی
۲۹.....	ج) "صلح دموکراتیک" از زاویه دید گاه های نهادی - ساختاری
۳۰.....	۴. جایگاه "نظریه صلح دموکراتیک" در سیاست خارجی آمریکا
۳۳.....	جمع بندی

فصل سوم تاریخچه موضوع: اصول دموکراتیک در کشورهای خاورمیانه

۳۵.....	مقدمه
۳۵.....	اصطلاح خاورمیانه
۳۶.....	۱. طبقه بندی ساختار نظام سیاسی خاورمیانه
۳۹.....	۲. ویژگیهای سیاسی خاورمیانه عربی
۳۹.....	- اقتدارگرایی و استبداد
۴۰.....	- فقدان آزادی سیاسی (در خصوص مطبوعات)
۴۱.....	- فقدان آزادی سیاسی (در خصوص احزاب)
۴۲.....	- فقدان آزادی سیاسی (در مورد انتخابات)
۴۴.....	- بی ثباتی و بروز خشونت زمینه ساز افزایش نقش ارتش در منطقه
۴۴.....	- ضعف جامعه مدنی
۴۵.....	۳. برآیند شرایط سیاسی منطقه؛ فقدان دموکراسی
۴۸.....	جمع بندی

فصل چهارم: سیاست خارجی آمریکا از جنگ سرد تا ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱

۴۹.....	مقدمه:
	گفتار اول: دوران جنگ سرد (از آیزنهاور تا ریگان)
۴۹.....	- آیزنهاور (۱۹۵۳-۱۹۶۱)
۵۲.....	- کندی (۱۹۶۳- ۱۹۶۱)

- ۵۴..... (۱۹۶۳- ۱۹۶۹) جانسون
- ۵۵..... (۱۹۶۹- ۱۹۷۴) نیکسون
- ۵۷..... (۱۹۷۴- ۱۹۷۷) جرالدفورد
- ۵۹..... (۱۹۷۷- ۱۹۸۱) جیمی کارتر
- ۶۲..... (۱۹۸۱- ۱۹۸۹) رونالد ریگان

گفتار دوم: دوران پس از جنگ سرد (از بوش پدر تا کلینتون)

- ۶۵..... (۱۹۸۹- ۱۹۹۳) بوش
- ۶۹..... (۱۹۹۳- ۲۰۰۱) بیل کلینتون

فصل پنجم: سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه پس از یازده سپتامبر یا تاکید بر

سیاست دموکراسی سازی

- ۷۴..... مقدمه
- ۷۴..... گفتار اول: تاثیر حادثه ی ۱۱ سپتامبر بر سیاست خارجی آمریکا
- ۷۵..... الف) تسلط رویکرد نومحافظه کاری بر رفتار خارجی آمریکا
- ب) تامین امنیت سرزمین اصلی آمریکا در برابر حملات تروریستی از طریق بازنگری در ساختار و
- ماموریت های ارتش..... ۷۸
- پ) تاکید بر چند جانبه گرایی تحت تاثیر باور بنیادین به مقوله "جهان تک قطبی"..... ۷۹
- ت) بازنگری در سیاست منع گسترش سلاح های کشتار جمعی..... ۷۹
- ج) اهتمام به رویکرد گسترش دموکراسی..... ۷۹
- مرور کلی بر نظریه ی صلح دموکراتیک..... ۸۰
- سیاست گسترش دموکراسی قبل از ۱۱ سپتامبر..... ۸۲

گفتار دوم: سیاست های اعلامی و اعمالی بوش در خصوص دموکراسی سازی در خاورمیانه

- دموکراسی سازی در خاورمیانه بعد از حادثه یازدهم سپتامبر..... ۸۴
- سیاست های دولت بوش در مورد اهمیت دموکراسی سازی در خاورمیانه..... ۸۵

- فتح عراق مقدمه ای بر تحول اجتماعی منطقه در قالب "طرح خاورمیانه ی بزرگ" ۹۰
- نقد و ارزیابی طرح خاورمیانه ی بزرگ ۹۴
- رویکرد گسترش دموکراسی در کابینه دوم بوش ۹۶
- اوباما و دموکراسی در خاورمیانه ۹۸
- گفتار سوم:** علل گرایش آمریکا به سیاست دموکراسی سازی در خاورمیانه بعد از یازدهم سپتامبر
- (۱) مسئله تروریسم؛ زمینه ساز گرایش به دموکراسی سازی در خاورمیانه ۱۰۱
- (۲) تقویت گرایشات آمریکاستیزی؛ مقدمه ی توجه به دموکراسی سازی در خاورمیانه ۱۰۹
- (۳) روند فزاینده مشارکت طلبی سیاسی نخبگان در کشورهای عربی، زمینه ساز دموکراسی سازی در خاورمیانه ۱۱۸
- نقد و ارزیابی سیاست گسترش دموکراسی سازی آمریکا ۱۲۴
- نتیجه گیری ۱۳۵
- کتابنامه (منابع و مأخذ) ۱۳۹
- چکیده انگلیسی ۱۵۷

- جدول شماره (۱) طبقه بندی رژیم‌های سیاسی در کشورهای عربی ۳۷
- جدول شماره (۲) طبقه بندی ساختار نظام‌های سیاسی کشورهای عربی ۳۷
- جدول شماره (۳) : هزینه نظامی کشورهای خاورمیانه ۲۰۱۱ ۳۸
- جدول شماره (۴) : فهرست میزان آزادی در کشورهای خاورمیانه سال ۲۰۱۰ ۴۱
- جدول شماره (۵) : فهرست میزان آزادی در کشورهای خاورمیانه سال ۲۰۰۰ ۴۳
- جدول شماره (۶) : شاخص جامعه مدنی در خاورمیانه عربی ۴۴
- جدول شماره (۷) : مقایسه دموکراسی در کشورهای خاورمیانه ۴۵
- جدول شماره (۸) : نظر سنجی درباره میزان اعتبار آمریکا در کشورهای عرب ۱۳۰
- جدول شماره (۹) : نظر سنجی درباره تصویر و اعتبار آمریکا در جهان عرب (۲۰۰۲-۲۰۰۴) ۱۳۱

مقدمه

نظریه صلح دموکراتیک در کنار نقش آفرینی در حوزه تئوریک و نظریه پردازی به عنوان بخشی از نظریه های کلان لیبرالیستی از نفوذ خاصی در نظام تصمیم گیری آمریکا برخوردار است. این دولت همواره کوشیده تا خود را مدافع دموکراسی و دموکراسی خواهی در جهان معرفی کند. از این رو سیاست اعلامی خود را با تکیه بر این اصول شکل داده و در هر دوره تاریخی سعی نمود تا با بیانی خاص آن را مبنای سیاست خارجی خود قرار دهد. البته در عرصه عمل، سیاست های اعمالی آمریکا در انطباق با اصول صلح دموکراتیک دارای فراز و فرود خاص بوده است. چنانچه در خاورمیانه به رغم دفاع از دموکراسی خواهی، همواره از دولت های مستبد غیردموکراتیک حمایت نموده است. تا اینکه بروز واقعه ۱۱ سپتامبر سیاستمداران کاخ سفید را بر آن داشت تا در مواجهه با عواقبی چون گسترش تروریسم، افزایش فعالیت های آمریکاستیزانه و افزایش مشارکت طلبی سیاسی، پیگیری سیاست گسترش دموکراسی را به خصوص در مورد خاورمیانه در دستور کار خود قرار دهند.

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱- طرح و بیان موضوع

سیاست خارجی آمریکا در سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم همواره از دو بعد برخوردار بوده است: از یک سو رفتار خارجی این کشور با سیاست‌های نظامی - امنیتی قرین بوده است که در این زمینه تهاجم نظامی به دیگر کشورها قابل ذکر می‌باشد و از سوی دیگر رهبران سیاسی این دولت به تاثیر گذاری مولفه‌های غیرنظامی در دیگر نقاط حساس بوده‌اند. اگرچه بخش مهمی از تاریخ سیاست خارجی آمریکا با رویکرد اول همراه است. رویکرد دوم نیز در دوره‌های مختلف زمامداری روسای جمهور ایالات متحده بویژه بعد از جنگ جهانی دوم قابل ردیابی می‌باشد. یکی از مهمترین مصادیق بین‌المللی گرای لیبرال آمریکا، منطقه‌ی خاورمیانه است. دیک چنی برای نشان دادن اهمیت بین‌المللی گرای لیبرال سیاست آمریکا در سال‌های گذشته می‌نویسد. «اهمیت استراتژیکی منطقه مزبور و عملیاتی ساختن اصولی همچون گسترش دموکراسی و آزادی، حقوق بشر، احترام به شان انسانی و... پس از نخستین سال‌های پایان جنگ جهانی دوم به کانون توجه رهبران کاخ سفید و به خطوط راهنمای رفتار کلان سیاست خارجی آمریکا تبدیل شد» (چنی، ۱۳۸۵: ۲).

با وقوع حوادث سپتامبر ۲۰۰۱ در آغاز هزاره جدید، دستگاه دیپلماسی آمریکا وارد دور تازه‌ای از تحولات شد؛ بدین معنا که مضامین لیبرالی همچون گسترش آزادی و دموکراسی، ترویج حقوق بشر و... در ترکیب با آموزه‌های امنیتی همچون مبارزه با تروریسم و آغاز تهاجم به دیگر کشورها، توامان چارچوب معماری جدیدی از سیاست گذاری سردمداران کاخ سفید را در قبال جهان و بویژه منطقه‌ی خاورمیانه تشکیل داد. براین مبنا، جغرافیای مزبور به مرز منازعه با تروریسم و گسترش مردم‌سالاری از سوی آمریکا تبدیل شد. در همین خصوص استراتژی امنیت ملی آمریکا در سال ۲۰۰۲ سیاست دموکراسی‌سازی را با تاکید بر مولفه‌های همچون اعمال فشار جهت برقراری حکومت‌های مردم‌سالار و ایجاد و تقویت نهادهای لیبرال در درون کشورهای منطقه خاورمیانه اعلام داشته (پاول، ۱۳۸۳: ۳). و در این راستا اصول لیبرالی را در راس اقدامات خارجی خود در مناطقی چون خاورمیانه قرار داد تا بتواند رفتارهای صلح‌گرای دولت‌های این منطقه را در صحنه بین‌المللی تشدید نماید.

بر اساس آنچه گفته شد، برآنیم تا شاخص‌های توجه رهبری سیاسی آمریکا را جهت گسترش دموکراسی و پیاده‌سازی مضامین حقوق بشر دوستانه در قبال منطقه خاورمیانه روشن سازیم. اهمیت این مهم به گونه‌ای است که این کشور برای حفظ منافع ملی خود ابتکاراتی چون " طرح خاورمیانه بزرگ " را در دستور کار خود قرار داده و بر اصول گفتگوی سیاسی و امنیتی جهت حل چالش‌ها و اختلافات تأکید ورزیده و بر تشکیل مناطق آزاد تجاری و همکاری فرهنگی انسانی در سایه سیاست گسترش دموکراسی به طور جدی پس از ۱۱ سپتامبر در خطوط کلان رفتار خارجی خود تمرکز داشته است.

۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

شناخت ابعاد لیبرالی سیاست امنیت گرای مبارزه با تروریسم در سال‌های بعد از ۱۱ سپتامبر به خصوص در مورد خاورمیانه

۳- اهداف اساسی تحقیق

آشنایی با ویژگی‌های خاورمیانه و آگاهی از آخرین تحولات رفتار خارجی آمریکا به ویژه از بعد لیبرالی به خصوص در منطقه خاورمیانه. مسلماً این چنین آثار پژوهشی دستمایه مناسبی برای تصمیم‌گیرندگان حوزه سیاست خارجی فراهم خواهد کرد.

۴- سؤال اصلی

مبانی نظری و تحولات سیاسی موثر در ارائه سیاست دموکراسی‌سازی از سوی آمریکا، در خاورمیانه در سال‌های پس از حادثه ۱۱ سپتامبر چیست؟

۵- فرضیه تحقیق

اصول و مبانی نظری "نظریه صلح دمکراتیک" و تحولات سیاسی ناشی از گسترش گرایش‌ها برای مشارکت سیاسی در خاورمیانه از یک سوی و مسئله تروریسم از سوی دیگر مبنای سیاست خارجی آمریکا در تأکید بر سیاست دموکراسی‌سازی در منطقه خاورمیانه را تشکیل می‌دهد.

۶- متغیرهای تحقیق

متغیر مستقل: عوامل موثر بر سیاست خارجی آمریکا مانند تروریسم، گسترش آمریکا ستیزی و مشارکت جویی در خاورمیانه

متغیر وابسته: سیاست دموکراسی‌سازی آمریکا

۷- مفاهیم تحقیق

صلح دموکراتیک^۱: یکی از اندیشه های بزرگ دهه ۱۹۹۰ در روابط بین الملل از لحاظ نظری و عملی نظریه صلح دموکراتیک است که این بحث به طرح فلسفی کانت درباره صلح همیشگی برمی گردد، آن- است که دولت های لیبرال با دیگر دولت های لیبرال وارد جنگ نمی شوند. کانت حدود دو قرن پیش استدلال می کرد که دولت های لیبرال اغلب ثروتمند هستند و بنابراین درگیری ها به طور چشمگیر کاهش می یابد و تصمیم استفاده از زور به جای پادشاه توسط مردم گرفته می شود و این دولت ها نسبت به دولت- های خود کامه فقیرتر تمایل کمتری برای کسب ثروت از طریق وارد شدن به درگیری ها دارند و دیگر اینکه دولت های لیبرال تمایل دارند تا در ارتباط خود با سایر دولت های لیبرال مناسبات دوستانه را حفظ کنند (بلیس، ۱۳۸۷: ۴۰۶).

گسترش دموکراسی^۲: از جمله مواضع لیبرالیستی بوش می باشد که در مورد کشورهای اسلامی-عربی و منطقه خاورمیانه بر "ضرورت ایجاد جوامع آزاد و دموکراتیک" در این منطقه به عنوان وظیفه ای حیاتی و تعهدی اجتناب پذیر برای آمریکا اشاره دارد.

دموکراسی سازی^۳: یک مفهوم ارادی است که در یک مقطع زمانی با توجه به تحولات و شرایط در نظام بین الملل بطور ارادی تصمیم گرفت این سیاست را در مناطقی که واجد شرایط هستند اجرا کند. در حالی که گسترش دموکراسی یک فرایند تدریجی است که در زمان و با توجه به شرایط محیطی به وجود می آید.

طرح خاورمیانه بزرگ^۴: راهبرد امنیت ملی آمریکا، پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، بر این اصل و فرض محوری استوار شده است که این کشور علاوه بر تهدیدات متقارن برخاسته از قدرتهای هم سنخ و هم سنگ، با تهدیدات نامتقارنی روبروست که از بازیگران دولتی و غیر دولتی نامتقارن سرچشمه می گیرند (کمیسیون امنیت ملی آمریکا، ۱۳۸۱)

در شرایط بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر، بیشترین آسیب پذیری امنیتی ایالات متحده ناشی از تهدیدات نامتقارن از سوی بازیگران بین المللی دولتی و غیر دولتی است که از عدم تقارن راهبردی برای مقابله با این کشور سود می برند. همانگونه که جانسون و استیون متر تعریف می کنند، عدم تقارن در حوزه مسایل نظامی و

1- Democratic peace

2 - Democracy promotion

3 - Democratization

4 - initiative great Middle East

امنیتی به معنای اقدام، سازماندهی و اندیشه متفاوت از دشمنان برای پیشینه‌سازی برتری‌های خود از طریق بهره‌گیری از نقاط ضعف حریف، حفظ ابتکار عمل یا کسب آزادی عمل می‌باشد. این راهبرد می‌تواند به صورت سیاسی-راهبردی، نظامی-راهبردی، عملیاتی تا ترکیبی از همه آنها؛ کوتاه‌مدت یا بلندمدت؛ عمدی یا سهوی؛ مستقل و مجزا یا ترکیبی از ایندو نهایتاً دارای ابعاد روانی و فیزیکی یا هردو باشد (استیفون، ۱۳۸۱: ۵۵-۴۲). اگر چه از نظر غایت و هدف نهایی (ایجاد نظم مورد نظر آمریکا) با طرح خاورمیانه جدید یکی است، اما در شکل و نحوه اجرا با آن متفاوت است. این تغییر در سیاست و برنامه‌های خاورمیانه‌ای آمریکا، روابط آمریکا با کشورهای خاورمیانه را تحت تاثیر قرار داد تا جایی که بسیاری از متحدین نزدیک آمریکا (متحدین خاورمیانه‌ای و اروپایی) نیز لب به انتقاد از سیاست‌های این کشور گشودند و کوشیدند آمریکا را از اجرای این طرح منصرف سازند (قاسمی، ۱۳۸۵: ۱).

۸- سوابق پژوهشی موضوع

سیاست خارجی آمریکا بویژه پس از سپتامبر از جمله موضوعاتی است که با استقبال گسترده‌ای از سوی نویسندگان و پژوهشگران مواجه شده است. به گونه‌ای که مطالعات بسیاری روی موضوعات آمریکا و خاورمیانه انجام شده که نویسندگان سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه در سال‌های پس یازده سپتامبر توضیح می‌دهند، این منابع را به شکل زیر می‌توان دسته بندی کرد:

۱. کتاب آمریکا (۴)، ویژه نومحافظه‌کاران آمریکا، (تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۳). این کتاب به طور عمده تبارشناسی نومحافظه‌کاران، دیدگاه‌های آنان در ارتباط با تهاجم نظامی به عراق، و برخی ویژگی‌های "امپریالیسم لیبرالی" این دولت را مورد تأکید قرار می‌دهد.

۲. دکترین امنیتی ملی بوش در خاورمیانه، (تهران: مؤسسه ابرار معاصر، ۱۳۸۲). در این اثر که در قالب مجموعه مقاله می‌باشد، به مهم‌ترین ابعاد رفتار خارجی دولت بوش در حوزه‌ی خاورمیانه توجه شده است، که در این میان مقوله‌هایی چون سلاح‌های کشتار جمعی و دیگر مسائل امنیتی این منطقه مورد تأکید است.

۳. پال فیندلی، هزرتوی سیاست ایالات متحده در خاورمیانه، ترجمه سبحان رضایی، علی جعفری، (تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۶). این کتاب بر سیاست‌های خاورمیانه‌ای آمریکا بویژه از زاویه‌ی نفوذگذاری لابی‌های صهیونیسم در شریان‌های این نظام تصمیم‌گیری توجه دارد.

۴. نوام چامسکی، هژمونی یا بقا: تلاش آمریکا برای سیطره‌ی جهانی، ترجمه آسوده نوین، (تهران: اطلاعات، ۱۳۸۷). در این کتاب به موضوعاتی چون یک‌جانبه‌گرایی در رفتار خارجی دولت بوش و جلوه‌های بحران‌آفرینی آن در مناطق گوناگون اشاره شده، و در نهایت می‌کوشد که آثار این نوع جهت‌گیری را از بعد ترویج تروریسم دولتی مورد تأکید قرار دهد.

مقالات

۱. ریچارد هاس "خاورمیانه‌ی جدید"، ترجمه م. مهدوی‌فر، پژوهشنامه امنیت بین‌الملل و تروریسم (۱)، شماره اول (بهار ۱۳۸۶). در این مقاله که به قلم یکی از معروف‌ترین تحلیل‌گران حوزه‌ی مسائل خاورمیانه نوشته شده، ضمن اشاره به تاریخچه‌ای از مسائل این منطقه، ملاحظه‌های جدید ناظر بر سیاست خارجی آمریکا در اواخر دوره‌ی بوش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲. گریگوری گاس "آیا دموکراسی می‌تواند مانعی برای تروریسم باشد؟"، ترجمه حسین سرتیپی، پژوهشنامه امنیت بین‌الملل و تروریسم (۱)، شماره اول (بهار ۱۳۸۶). در این اثر سعی شده که سیاست بوش بر محور گسترش دموکراسی در خاورمیانه از زاویه‌ی رویکرد مبتنی بر کاهش فعالیت‌های تروریستی در این منطقه مورد نقد قرار گیرد.

۳. ابوذر گوهری مقدم "مروری بر تغییر پارادایمی در سیاست خارجی آمریکا در دوران بوش"، راهبرد یاس، شماره ۱۶، (زمستان ۱۳۸۷). این مقاله می‌کوشد که بازتاب حادثه‌ی یازدهم سپتامبر را از زاویه‌ی بروز تحول در استراتژی کلان آمریکا، مورد توجه قرار داده و از رهگذر آن، علل پافشاری این دولت بر طرح "خاورمیانه‌ی بزرگ" را بررسی کند.

پایان نامه‌های کارشناسی ارشد

۱. مهدی عناصری، تأثیر هژمونی ایالات متحده آمریکا بر امنیت در خاورمیانه پس از ۱۱ سپتامبر با تأکید بر نمونه عراق، ۱۳۸۵. هدف پژوهش مزبور بررسی تأثیر برتری هژمونیک ایالات متحده آمریکا بر شکل و وجود امنیت در خاورمیانه پس از ۱۱ سپتامبر و با مطالعه موردی عراق است. روش پژوهش توصیفی تحلیلی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد با قبول هژمونی ایالات متحده در سطح

جهانی و بین‌المللی، ایالات متحده به عنوان مهم‌ترین بازیگر در منطقه‌ی خاورمیانه به حساب آمده و در عین حال از نقشی مثبت در ایجاد امنیت در این منطقه برخوردار است.

۲. محمدعلی قوهستانی، نقش و عملکرد سیاست ایالات متحده در رشد و گسترش پدیده تروریسم و رادیکالیسم در منطقه خاورمیانه، ۱۳۸۲. هدف پژوهش بررسی سیاست‌های مداخله‌گرایانه آمریکا در منطقه‌ی خاورمیانه و رابطه‌ی آن با عملیات تروریستی بر علیه منافع آمریکا است. نتیجه‌ی کلی نشان می‌دهد سیاست مداخله‌گرایانه‌ی این دولت در منطقه‌ی خاورمیانه و حمایت‌های گسترده از رژیم‌های استبدادی، باعث بروز پدیده‌ی تروریسم و رادیکالیسم در این منطقه شده که این پدیده بیشتر متأثر محیط اجتماعی خاص منطقه‌ی خاورمیانه بوده است.

۳. بهزاد یارنظری، مواضع ایالات متحده نسبت به شورای امنیت ملل متحد در مورد دخالت نظامی این کشور در عراق، ۱۳۸۶. هدف پژوهش بررسی دلایل دخالت نظامی آمریکا در عراق و بی‌توجهی این کشور به شورای امنیت سازمان ملل متحد است؛ تا در قالب آن اهداف و منافع آمریکا در خاورمیانه بهتر نمایان شود. نتایج نشان می‌دهد که استراتژی ایالات متحده در منطقه‌ی خاورمیانه و دخالت نظامی در عراق بدون توجه به نظر شورای امنیت، نشانه‌ی یک‌جانبه‌گرایی و تسلط بر منطقه به منظور تکمیل هژمونی و تغییرات اساسی در نظام حکومتی کشورهای منطقه به منظور پیشبرد منافع اقتصادی سیاسی موردنظر می‌باشد.

ب. منابع انگلیسی

کتاب

1. Jim Garrison, **American as Empire; Global Leader or Rogue Power?** (Sanfrancisco: Berret-Kohler Publishers, Inc., 2004)

در این کتاب، اشاره شده که آمریکا بعد از ۱۱ سپتامبر به یک امپراتوری میان‌ملت‌های دیگر تبدیل شده است. در این راستا چیرگی قدرت این دولت بر دیگر قدرت‌های جهان، مسائل تجاری و اقتصادی و برتری نظامی دانسته شده است. در ادامه به دنبال تهدیدات تروریسم و بنیادگرایی، الزامات این امپراتوری (آمریکا)، جهت حفظ برتری خود و تأمین امنیت جهانی محور اصلی کتاب می‌باشد.

2. Gary Hart, **the Power: A Grand Strategy for United States in the Twenty First Century**, (Oxford University Press.2004).